

اُرسی، پنجره‌های رو به نور

مهدی امرایی

با مقدمه

دکتر زهرا رهنورد

تهران

۱۳۸۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

امرای، مهدی
 ارسی، پنجره‌های رو به نور/ مهدی امرایی. — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب
 علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۳.
 نه، ۱۹۳ ص. مصور. — («سمت»؛ ۸۳۶، هنر؛ ۲۵)
 ISBN 964-459-880-6
 بها: ۳۲۰۰۰ ریال.
 فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
 عنوان اصلی: Mehdi Amrayi. Orsi, The Windows to the Light.
 کتابنامه: ص. ۱۹۲-۱۹۳.
 ۱. ارسی - ایران. ۲. پنجره‌های چوبی - ایران. الف. سازمان مطالعه و تدوین کتب
 علوم انسانی، دانشگاهها (سمت). ب. عنوان.
 ۴ الف ۸ / الف ۲۲۷۵ TH ۷۲۱/۸۲۳
 کتابخانه ملی ایران
 ۸۳-۳۲۱۶۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

ارسی، پنجره‌های رو به نور
 مهدی امرایی
 با مقدمه دکتر زهرا رهنورد
 چاپ اول: پاییز ۱۳۸۳
 تعداد: ۱۰۰۰
 حروفچینی و لیتوگرافی: سمت
 چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر لیلین
 قیمت ۳۲۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل
 توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.
 آدرس ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،
 روبروی پمپ گاز، کدپستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۴-۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و جز اینها برای «سمت» محفوظ
 است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنای و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در هر کدام از رشته های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت، مرحله کمال مطلوب آن، باید به تدریج و پس از انتقادات و یادآورهای پیاپی ارباب نظر به دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند. کتاب حاضر برای دانشجویان رشته هنر (صنایع دستی) در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی دروس کارگاه صنایع دستی (۸) و کارگاه نجاری و صنایع چوب به ارزش یک واحد تدوین شده است. به علاوه می تواند برای سایر دانشجویان رشته های هنر و معماری در همه مقاطع مورد استفاده قرار گیرد. امید می رود که علاوه بر جامعه دانشگاهی، هنرمندان و سایر علاقه مندان نیز از آن بهره مند شوند.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

هنر سنتی ایران، گنجینه‌ای گرانسنگ و میراثی ماندگار از روح زیباشناس تبار ایرانی است که در گذار روزگار، از پیش از تاریخ تا عهد باستان و عصر اسلامی، فضای جهان را عبیر آگین ساخته و تحسین جهانیان را برانگیخته است؛ اما دریغا که این آیت حُسن هنوز آن چنان که باید در قید کتابتی مهذب درنیامده تا در دسترس هنرپژوهان و دانشجویان قرار گیرد و بیم آن می‌رود که استادان کهنسال این فن، از شمار چشم کم شوند و جویندگان جمال از هنر ایشان محروم بمانند. از این رو، سازمان سمت به همت استاد ارجمند دکتر زهرا رهنورد که خود شیفته هنر اسلامی و سخت نگران آسیب‌پذیری و زوال هنر سنتی ایران است، بر آن شد که از این بزرگواران دعوت کند تا هر کدام دانسته‌ها و آزموده‌های خویش را سامانمند رقم زنند و هم ایشان پذیرفت که علاوه بر ویراستاری علمی مقدمه‌ای مبسوط و مبنای و گزارشگر بر آن نگاشته‌ها بنگارد و این هر دو بخش متکامل در قالبی برازنده در دسترس دانشگاهیان و هنردوستان قرار گیرد.

تاکنون از این مجموعه چند کتاب با عناوین مشبک، مدیریت هنر و صنعت فرش ایران، کاشی و کاربرد آن و هنر خاتم به زیور طبع آراسته است. آنچه اینک تقدیم خوانندگان و هنردوستان می‌شود مجلد دیگری است با عنوان ارسی: پنجره‌های رو به نور.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	ارسی در روند سنت و نوآوری
۵	پیشگفتار
۷	فصل اول: چوب و پنجره در معماری ایران
۷	۱-۱ تاریخچه چوب در ایران
۱۳	۱-۲ تزیینات چوبی در معماری ایران
۲۳	۱-۳ نور و انواع پنجره‌های مورد استفاده در معماری ایران
۲۵	۱-۳-۱ انواع نورگیر در معماری ایران
۳۶	فصل دوم: ارسی و طرح‌های آن
۳۶	۲-۱ ارسی
۴۱	۲-۱-۱ کاربرد و جایگاه ارسی
۴۴	۲-۱-۲ طرز کار ارسیها
۴۵	۲-۲ تاریخچه هندسه و طراحی
۵۱	۲-۲-۱ طراحی در ارسی
۶۹	۲-۳ گره‌سازی
۷۰	۲-۳-۱ عناصر تشکیل دهنده گره
۷۷	۲-۳-۲ انواع گره‌سازی
۹۱	۲-۴ سبک خانه‌های ارسی‌دار
۹۷	فصل سوم: مواد، ابزار و اتصالات
۹۷	۳-۱ مواد و مصالح
۹۷	۳-۱-۱ چوب

صفحه	عنوان
۹۹	۲-۱-۳ شیشه
۱۰۱	۲-۲ ابزارشناسی
۱۰۷	۳-۳ اتصالات
۱۱۱	فصل چهارم: اجزای تشکیل دهنده ارسی
۱۱۱	۴-۱ چهارچوب
۱۱۱	۴-۲ وادار
۱۱۴	۴-۳ پاخور یا پاشنه ارسی
۱۱۶	۴-۴ پاتاق یا کتیبه
۱۱۷	۴-۴-۱ انواع پاتاق
۱۲۰	۴-۴-۲ شکل پاتاقها
۱۲۹	۴-۵ درکها، لنگه‌ها یا چشمه‌ها
۱۳۴	پیوست ۱: معرفی استادان ارسی ساز و آثار آنها
۱۳۸	پیوست ۲: تصاویری از پنجره‌های ارسی
۱۷۰	پیوست ۳: تصاویری از خانه‌ها و مکانهای مهم ارسی‌دار
۱۸۷	واژه‌نامه
۱۹۲	کتابشناسی